

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Paulus in Rome (6)

"Want Demas heeft mij verlaten"
2 Timotheüs 4:10a

't Is de week van de dankdag. We hebben wat stof om na te denken! Daar is onze belijdenis dat we naar Gods rechtvaardig oordeel tijdelijke en eeuwige straffen verdiend hebben.

Nu - alles wat daarboven uitgaat, is zegen, enkel zegen, niet verdiend, verworven door Jezus Christus. Wel - daarom: er is wat te danken!

Paulus in de stad van de keizer, in de wereldstad, hoewel gebonden, een gevangene, had ook veel stof om zijn Koning te danken. Juist ook als dienstknecht van Jezus Christus. Twee jaar lang heeft hij in Rome het zaad van het Evangelie mogen strooien. We weten: de almachtige God heeft wasdom, rijke wasdom gegeven. De grote Koning deed door middel van Zijn dienstknecht toe tot de gemeente die zalig wordt. O dat waren boeven, struikrovers, moordenaars, tot alles in staat, weggezonden in het moeras van de zonde. Doch daar in Paulus' huis door de verkondiging van het Woord door Gods Geest wedergeboren, levendgemaakt, tot vaten ter ere gemaakt, in Christus Jezus geworden tot een nieuw schepsel.

Welk een vreugde is dat voor een dieenaar des Woords, waarlijk blijdschap als hij bemerkt dat de Heere hem als middel heeft willen gebruiken. Hoe wordt hij erdoor bemoedigd. Doch omdat dominees ook nog niet gestorven zijn aan eierzucht, krijgen ze tegenwicht. Wat een smart, wat een verdriet voor Paulus in Rome: Demas heeft mij verlaten. Dat schrijft hij in zijn brief aan Timotheüs. Hij dringt er bij zeer op aan dat hij spoedig naar Rome komt. Dan volgt er het woordje "Want". Dat geeft de reden aan waar-

om Timotheüs zo vlug mogelijk moet komen. U moogt hier kijken in het hart van Paulus. Dat is vervuld met een en al verdriet. In zijn smart kan Timotheüs, zijn geestelijke zoon, hem vertroosten. 't Is als een moeder die een kind verloren heeft. Ze slaat haar armen om haar andere kind, en ze zegt: jou mag ik nog hebben.

Wie was die verloren zoon, wie was Demas? Veel weten we niet van hem. We weten dat hij Paulus' medearbeider was. Hij wordt met Markus, Aristarchus en Lukas als zodanig in de brief aan Filemon genoemd. Die Demas was dus niet de eerste de beste. Hij diende in het Koninkrijk der hemelen. Op zekere dag heeft hij zijn koffers gepakt en is hij heengegaan. Kennelijk werd de grond te heet onder zijn voeten. De tijd van de grote christenvervolger, Nero, kwam aan. Demas is gedeserteerd.

O zeker - Onesimus heeft Paulus ook verlaten. Echter - dit verlaten was geheel anders. Daar heeft Paulus zich over verblijd. Onesimus, als vrucht van de waarachtige bekering, boog zich onder de wil van de Heere. Hoewel hij een geliefde broeder werd van Filemon, bleef hij toch de slaaf van Filemon. Hoe anders was het verlaten van Demas. Paulus weet de oorzaak van dit verlaten: hebbende de tegenwoordige wereld liefgekegen. De wereld van nu won het in het leven van Demas. Hier is de achtergrond van kerkverlating. O we kunnen grote verwachting hebben van een die belijdenis des geloofs deed, die zich gaf voor kerkelijke arbeid, en dan opeens dat afhaken. Satan de grote verleider heeft gewonnen. Het kan nu zonder de Heere, zonder het Woord, de wereld van nu geeft alles. Het is echt niet zo, dat Paulus heeft gezegd: er is nu een-

maal verkiezing en verwerping. Wie dat hier hanteert, heeft een ijskoud hart, onbewogen, zonder de liefde van Christus. O hoe bedroefd keek de Heere Jezus de rijke jongeling na toen deze Hem verliet. Hoe heeft de Heere Jezus Zijn bewogenheid getekend in de gelijkenis van de verloren zoon. Hoe heeft de Heere Jezus geweend over de onbekeerlijkheid van Jeruzalem. Zou Zijn dienstknecht dan niet bewogen zijn? Ik denk aan David en zijn gestorven zoon Absalom. Hoe heeft David geweend en uitgeroepen: "Absalom, Absalom, mijn zoon, och dat ik voor u gestorven ware". Hoe heeft Paulus niet getuigd dat hij wilde verloren gaan als hij enige van zijn broeders naar het vlees mocht behouden. Ik weet: kerkenraadsvergaderingen moeten zakelijk verlopen. Echter - zijn we soms niet te zakelijk bezig? Dat ene briefje met die paar woorden: "ik onttrek mij" daar kun je toch niet te lang bij stilstaan? De scriba heeft nog een hele stapel post.

't Gaat niet slechts over hen die metterdaad de kerk de rug toekeren. Zijn allen die in de kerkenbanken zitten, bekeerd, is bij allen het domicilie verlegd van beneden naar boven? Och hoe kunnen we zondag aan zondag in de kerkbank zitten, terwijl het ook van ons geldt: hebbende de tegenwoordige wereld liefgekegen! Dienstknechten, ware dienstknechten van de Heere Jezus worden Zijn beeld gelijk: ze zijn bewogen, met innerlijke ontferming bewogen. Neen - bekeren kunnen ze niet. Ze begeren wel een middel te mogen zijn in Gods hand. Paulus kon niet Demas achternagaan helemaal naar Thessalonica. Zou hij niet geweest zijn gezant in een keten, gewis hij zou Demas achterna zijn gegaan. Want wie een zondaar van de dwaling zijns wegs bekeert, behoudt een ziel van de dood. Een Onesimus én een Demas hebben Paulus in Rome wel in evenwicht gehouden.

Ds.v.Z.

Van de administratie

Hartelijk dank voor de opgaven van 10 nieuwe abonnees, waarvan er 6 werden opgegeven door een kerkenraad, die aan hen die trouwen, een geschenkabonnement op ons blad geeft. Er zijn gelukkig meer kerkenraden die dit doen. Mogen we van deze gelegenheid gebruik maken om kerkenraden, die dit nog niet doen, alsnog op te weken hiertoe over te gaan?

Aan giften ontvingen we f 35,- voor ons blad en voor de school in Dundas van N.N. f 125,- en van de Chr. Geref. Kerk te Middelharnis f 750,-. Ook hiervoor onze hartelijke dank.

Adm. Bewaar het Pand:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn. Telefoon: 0172-474202, postbank: 704350.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk.
Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Copie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar: Ds. A. van Heteren, Voordijk 247, 2992 AL Barendrecht, telefoon 0180-613069.

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 0172-474202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar.
Advertenties f 0,60 per mm met een kolombreedte van 6 cm.
Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op geluidscassette en/of in braille, groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

Van de redactie

Inhoud

Ds. P. den Butter schrijft verder over de brief van de apostel Paulus aan de Filippenzen en van zijn hand treft u tevens een artikel aan over de Maria-verering, Ds. E. Hakvoort vervolgt zijn serie over de Geestelijke verlatting. Ds. L.W. van der Meij gaat verder met zijn weergave van datgene wat L. Myseras in het verleden over het Avondmaal heeft geschreven. We nemen opnieuw een artikel over van Ds. P. Roos aangaande het boek van Ds. B. Loonstra "De betrouwbaarheid van de Bijbel".

Ds. H.C. van der Ent

Herdacht mocht worden in de familiekring dat Ds. Van der Ent en zijn vrouw 45 jaar gehuwd waren, tevens dat het 45 jaar geleden was dat Ds. Van der Ent bevestigd werd in het ambt van herder en leraar in de gemeente van Werkendam. Van eigen afnemende

lichamelijke krachten heeft hij gezegd: "Het koren gaat rijpen". Moge de genade en ondersteuning des Heeren blijvend ervaren worden.

Reformatie

De Reformatie mocht weer herdacht worden. De Heere heeft wonderen gedaan in het verleden. Reformatie van het hart is noodzakelijk voor jong en oud. De bede om deze zaak stijge op: "Scheep mij een rein hart, o God, en vernieuw in het binneste van mij een vasten geest." de Heere is de Almachtige. Zou iets voor Hem te wonderlijk zijn? Moge de uitgave van ons blad een middel zijn tot vernieuwing van harten en levens.

Apeldoorn

We kregen bericht dat donderdag 13 november D.V. Drs. L.W. Bilkes zal promoveren op het vakgebied van de ethiek. We willen hem en de zijnen hiermee alvast van harte gelukwensen.

AvH.

Paulus en de Filippenzen (5)

In het begin van zijn brief legt Paulus aan de Filippenzen uit waarom hij zoveel reden heeft tot blijdschap als hij aan hen denkt en waarom er dan ook zoveel reden is om voor hem te danken. Ze hebben immers gemeenschap aan het Evangelie gekregen. En die gemeenschap is ook gebleven. Het goede werk is door God in hen begonnen. En waar de Heere dat werk begonnen is, zal Hij het nooit weer laten varen.

Dat brengt Paulus dan bij de tweede reden die hij heeft om voor de Filippenzen te danken. Hij drukt dat uit in de woorden van vs 6:

"Vertrouwende ditzelve, dat Hij Die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen zal tot op de dag van Jezus Christus".

Het werk komt klaar

Als het echt waar is, dat God in Filippi een goed werk is begonnen, - en dat weet de apostel zeker! - dan weet Paulus ook dat het niet bij dat begin zal blijven. Zo werkt God niet. Hij houdt niet halverwege met Zijn werk op om het dan onafgemaakt te laten liggen. Zijn werk komt af. Het wordt voltooid.

De wetenschap geeft Paulus een welgegrond vertrouwen ten aanzien van

de geestelijke staat van de Filippenzen. Ze zijn overgegaan uit de duisternis in het licht. Dat betekent dat ze nooit meer in de duisternis zullen terecht komen om daar dan tenslotte ook nog in om te komen. Dat zal de Heere nooit toestaan. Hij is de Onveranderlijke. Hij is de Alpha en ook de Omega, de Eerste maar ook de Laatste. En dus kan Paulus met zekerheid zeggen - en dat is dan tegelijk ook weer een motief voor zijn dankzegging - dat God het goede werk dat Hij in de Filippenzen is begonnen, zal voleindigen tot op de dag van Jezus Christus.

Paulus spreekt hier dus over het 'goede werk'. Het zal ieder wel duidelijk zijn dat hij daarmee het werk der genade bedoelt. Het werk, waardoor het leven van de Filippenzen geheel veranderde. Dat werk is goed in zijn oorsprong. Het is goed in zijn aard. Het is eveneens goed in zijn doel. Tenslotte is het ook goed in zijn resultaat. En dat goede werk zal zeker klaar komen. Daar staat God voor in. Wij mensen laten ons werk nog wel eens onafgemaakt liggen. Maar God dat zo niet.

Wat Paulus hier schrijft is een van de krachtigste schriftuurlijke bewijzen

voor de leer van de volharding der heiligen. Een leer die we misschien nog beter kunnen aanduiden als de leer van de bewaring der heiligen. Het is niet zozeer het feit, dat zij volharden, maar dat God hen bewaart, waardoor ze veilig zijn. En het is alleen doordat ze bewaard worden, dat ze kunnen volharden in de zin van "hun zaligheid werken met vreze en beving" (2:12,13). Aan die bewaring is dan hun uiteindelijke zaligheid te danken.

U zult weten dat deze leer niet door iedereen wordt beleden. Een van de dwalingen van de Remonstranten was en is nog steeds dat zij de mogelijkheid leren dat Gods kinderen weer afvallen en toch nog verloren gaan. Een mens kan dan ook nooit zeker zijn van zijn zaligheid. Tegen deze dwaling hebben de Leerregels van Dordt krachtig stelling genomen, zoals ze dat tegen alle Arminiaanse dwalingen doen. In hoofdstuk V vinden we een prachtig, zeer pastoraal getoonzet gedeelte waarin op grond van de Schrift uiteengezet wordt waarom Gods kinderen er zeker van mogen zijn dat zij zalig zullen worden. Omdat God de Getrouwe is. Omdat Hij de werken Zijner handen niet laat varen.

Het is waar dat Gods kinderen wel kunnen vallen en dat dit vallen soms heel ernstige gevolgen heeft. Ze kunnen er voor een tijd lang zelfs het gevoel van Gods genade door verliezen. Maar vanwege Zijn onveranderlijkheid zal God niet toestaan dat dit vallen tot afvallen wordt. Vroeg of laat richt de Heere die gevallenen weer op en herstelt hen in de beleving van Zijn gemeenschap.

De dag van Jezus Christus

Deze zekerheid brengt Paulus ertoe om met grote stelligheid aan de Filippenzen te schrijven dat de Heere Zijn in hen begonnen werk, zal voleindigen. Wanneer zal dat werk dan voleindigd zijn? Op de dag van Jezus Christus. Dat is de dag van Zijn wederkomst. De dag waarop de Heere Jezus tenvolle zal geopenbaard worden in Zijn heerlijkheid. Dat zal ook de dag zijn waarop de bruidskerk van de Heere Jezus door Hem in heerlijkheid zal worden opgenomen. Hij zal haar aan Zijn Vader voorstellen. En dan mag ze gezien worden! Als dat gebeurt zal die Bruid geen enkele onvolmaaktheid meer hebben. Geen vlek of rimpel of iets dergelijks zal ze meer hebben, maar ze zal heilig en onberispelijk zijn (Ef. 5:27). Dan is het werk klaar. Dan

is de kerk volkomen geheiligd.

Voorafgaande aan die dag vertoont de kerk nog allerlei onvolmaaktheden en tekortkomingen en gebreken. Gods kinderen verkeren nog in het lichaam des doods. Ze zuchten nog in zichzelf. Ze klagen nog: Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen? Ze moeten door de Heere ook nog keer op keer tot de orde geroepen worden. En al die dingen kunnen het goede werk dat de Heere in hen begonnen is, wel doen stagneren. Maar dat werk kan niet ongedaan gemaakt worden. Op Zijn tijd pakt de Heere de draad weer op. Ach, in feite laat Hij de draad nooit los. En zo komt het werk af. Als Christus verschijnt is het zover. Daarom zegt onze Nederlandse Geloofsbelijdenis in artikel 37 - stemt u met die woorden van harte in? - "Daarom verwachten wij die grote dag met een groot verlangen, om ten volle te genieten de beloften Gods, in Jezus Christus, onze Heere".

Gebleven verbondenheid

Ze zouden zich in Filippi kunnen afvragen of Paulus wel op goede gronden zo stellig spreekt. Maar die vraag voorkomt de apostel als hij in vers 7 zegt

"Gelijk het bij mij recht is, dat ik van u allen dit gevoel, omdat ik in mijn hart houde, dat gij, beide in mijn banden, en in mijn verantwoording en bevestiging van het Evangelie, gij allen, zeg ik, mijner genade mede deelachtig zijt".

Nee, het is geen naïef optimisme of een soort oppervlakkigheid waardoor Paulus geleid wordt in zijn denken en schrijven. Hij is immers zelf in Filippi geweest. Hij heeft daar het heidendom gezien en de macht van de duivel, die zich in dat heidendom manifesteert. Als hij daaraan denkt heeft hij geen reden voor oppervlakkig optimisme dat het met de gemeente van Filippi in zo'n goddeloze omgeving wel in orde zal komen.

Waar ligt dan de grond voor Paulus' vertrouwen? Wel, hij mag niet anders denken. Hij hoeft geen vraagtekens te zetten. Er zijn immers dingen, die vast staan en die zeker zijn. Daarom kan hij zeggen: "gelijk het bij mij recht is, dat ik van u allen dit gevoel". Iets anders mag hij niet gevoelen. Hij weet veel te goed ("omdat ik in mijn hart houd") hoe zij allemaal ("gij allen") aan Paulus hun hulp en hun liefde hebben betoond. Of dat nu was toen Paulus

gevangen zat en dus in banden verkeerde ("in mijn banden") of toen hij actief bezig was het Evangelie te verdedigen en te verkondigen ("in mijn verantwoording en bevestiging van het Evangelie") - ze hebben steeds van harte meegeleefd. In dat alles hebben ze klaar bewezen dat zij allen dezelfde genade mede deelachtig zijn, die Paulus zelf ook deelachtig is.

In Filippi heeft Paulus dus dingen opgemerkt, waarin de overwinnende genade Gods zichtbaar is. God is daar aan het werk! En Paulus hoeft niet alleen te denken aan de dingen die in het verleden hebben plaats gevonden. Hij mag ook denken aan wat er in het heden zichtbaar is geworden van het werk Gods. Want ook nu, nu Paulus gevangen is, is er nog steeds dat hartelijke meeleven met hem en de oprechte verbondenheid aan hem. Er zijn vervolgingen gekomen en dat is best risikant voor de onderlinge verhoudingen en ook voor de standvastigheid van de gelovigen. Die vervolgingen hebben echter de band aan de apostel en aan het Evangelie niet verbroken. Met andere woorden, hun geloof is een echt geloof gebleken en hun liefde is eveneens een echte liefde.

Welnu, hierin ziet Paulus duidelijke en onmiskenbare bewijzen voor het feit, dat de Heere het goede werk in hen begonnen is en dat nog steeds in stand houdt. Maar dan wordt het ook voltooid!

Ook van Paulus' kant

Paulus heeft in het hartelijke meeleven van de Filippenzen met hem afgelezen dat de Heere een goed werk in hen was begonnen. Welnu, als hij dan toch over die verbondenheid van de Filippenzen aan hem schrijft, dan mag hij wel tegelijk van de gelegenheid gebruik maken om hen te verzekeren dat zijn verbondenheid aan hen niet minder hartelijk is. Vers 8:

"Want God is mijn Getuige, hoezeer ik begerig ben naar u allen, met innerlijke bewegingen van Jezus Christus".

Ja, de band is wederzijds. Ook Paulus voelt hoe sterk zijn hart aan de Filippenzen verbonden is. God weet daar ook van. Paulus schroomt dan ook niet om God ten dezen als zijn Getuige aan te roepen. Het is echt waar, dat Paulus ten eerste naar de Filippenzen verlangt. Naar hen allemaal! Dat is toch geen wonder als hij

van hen allemaal zulke rijke dingen mag horen en geloven. Dat geeft toch een sterk verlangen naar elkaar. Tussen Paulus en de Filippenzen bestaat de sterkste band die zich op aarde denken laat. De band in het Woord. De band waarmee we aan elkaar verbonden zijn via de Heere Jezus en Zijn Geest. Dat is inderdaad een band die sterker is dan die van aardse vriendschap. Sterker zelfs nog dan de bloedband.

Vanwege die band verlangt Paulus ook naar de Filippenzen. Met een verlangen dat zo sterk is, dat het niet eens goed in woorden is uit te drukken. Paulus gebruikt een sterk beeld "Met innerlijke bewegingen van Jezus Christus". Dat is sterk gezegd. Het gaat over de ingewanden, de diepste innerlijke gevoelens. En dan is dat ver-

langen van Paulus niet maar een natuurlijk verlangen. Het is eigenlijk zo, dat Christus Zelf in Paulus naar de Filippenzen verlangt. Christus leeft immers in hem. Vanuit de liefde die Christus heeft tot de Zijnen in Filippi is er bij Paulus ook dat sterke verlangen naar hen.

Als we deze dingen lezen, dan kunnen we nauwelijks de verzuchting onderdrukken: Wat een heerlijke tijd moet dat geweest zijn. Ach, waarom zouden we de verzuchting onderdrukken? Laten we er maar naar uitzien, dat God ze weer zal werken. Wat een zegen zou het zijn als onze gemeenten zo waren als de gemeente van Filippi. Dat ook de onderlinge liefde zo sterk werd beoefend. Om jaloers op te worden, vindt u niet?

Den Butter

De geestelijke verlating (7)

Als het gaat over het leven in de geestelijke verlating, hebben we reeds gezien wat de oorzaken daarvan zijn en hoe de levende Kerk onder die geestelijke verlatingen is. Het geeft smart en aanvechtingen, die de smart nog verzwaren. Nu willen we het laatste aspekt van het leven in de geestelijke verlating bezien, nl. het doel, dat de Heere daarmee in het leven der Zijnen heeft.

Ja, wat is toch het doel van de geestelijke verlatingen? Hier moeten we niet vragen: waarom ontstaan de geestelijke verlatingen, maar waartoe zijn ze? Wat is het doel, dat de Heere daarmee voorheeft?

Nu zijn er verschillende doelen aan te geven, waarom de Heere Zijn volk voor een ogenblik verlaat. Voetius onderscheidt hier in drie soorten doeleinden. Hij spreekt over naaste doelen, verdere doelen en het allerverste doel van de verlating.

Anderen doen dat niet. Het is hier de plaats niet om dat alles diepgaand uit te splitsen. Maar we stemmen in met Voetius, die zegt: "We kunnen hier niet alles vermelden wat wel opmerking zou verdienen, evenmin kunnen we al de redenen noemen, waarom het God de Heere behaagt zo met ons te handelen; wij zullen ons slechts bepalen tot de meest voor de hand liggende en voornaamste doeleinden".

A. Het eerste doel dat de Heere met de geestelijke verlating voorheeft is om Zijn volk te beproeven. Zo lezen we

dat van Hizkia in 2 Kronieken 32:31. Als de gezanten van Babel na zijn wonderbaarlijke genezing komen om te vragen naar dat wonderteken, dat in het land geschied was, lezen we van de Heere: "zo verliet hem God om hem te verzoeken, om te weten al wat in zijn hart was".

Ook in Deuteronomium 8:3 geeft Mozes de reden op, waarom de Heere de kinderen Israëls in de woestijn omleidde. Hij zegt: "Opdat Hij u verootmoedigde, om u te verzoeken, om te weten wat in uw hart was, of gij Zijn geboden zoudt houden of niet".

En in Deuteronomium 13:3 zegt de Heere over de valse profeten: "Want de Heere, uw God, verzoekt ulieden, om te weten, of gij de Heere, uw God, liefhebt, met uw ganse hart en met uw ganse ziel".

Zo wil de Heere de Zijnen louteren door het lijden, gelijk het zilver wordt beproefd. Opdat we met David in Psalm 17 zouden instemmen: "Gij hebt mijn hart beproefd, des nachts bezocht, Gij hebt mij getoetst". Ja, opdat we met David in Psalm 26 zouden mogen instemmen: "Beproof vrij van omhoog, mijn hart dat voor Uw oog, Alwetende steeds open lag. Doorzoek mij, toets mijn gangen, doorgrond al mijn verlangen en stel mijn oogmerk in den dag". En met hem Psalm 139: "Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart; beproef mij en ken mijn gedachten. En zie, of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eeuwig weg".

B. Een tweede doel, dat de Heere met de geestelijke verlating van Zijn volk heeft, is dat Hij Zijn volk daardoor tot diepere zelfkennis en nauwkeuriger zondekennis zou brengen opdat ze zich hoe langer hoe meer zouden verfoeien in stof en as en de zonden steeds meer zouden haten en laten.

Ja, het is opdat ze steeds meer en meer een walg van de zonde zouden krijgen en opdat zo de doding der zonde vanuit de opstandingskracht van Christus steeds meer gestalte in hen zou krijgen.

Juist in de ontdekking leren Gods kinderen immers des te meer zien, dat ze tegen een heilig, maar ook tegen een goeddoend God gezondigd hebben. Juist dan roepen ze uit: "O wee nu onzer, dat wij zo gezondigd hebben".

Zo zegt Jesaja in de diepergaande zelfkennis: "Gij verbergt Uw aangezicht voor ons, en Gij doet ons smelten, door middel van onze ongerechtigheden". En zo zegt ook Jeremia: "Doet gij dit niet zelve, doordien gij de Heere, uw God, verlaat?"

Daarop legt ook onze belijdenis de nadruk in de Dordtse Leerregels, hoofdstuk 5. In paragraaf 5 zeggen onze Dordtse vaders, dat de geestelijke verlating duurt "totdat hun, wanneer zij door ernstige boetvaardigheid op den weg wederkeren, het vaderlijk aanschijn Gods opnieuw verschijnt".

In paragraaf 7 wordt dat nader uitgewerkt en wordt gezegd hoe die bekeering geschiedt: "Ten andere, vernieuwt Hij hen zeker en krachtig door Zijn Woord en Geest tot bekeering, opdat zij over de bedreven zonde, van harte, en naar God, bedroefd zijn; vergeving in het bloed des Middelaars, door het geloof, met een verbroken hart, begeren en verkrijgen; de genade van God, Die nu met hen verzoend is, wederom gevoelen; Zijn ontfermingen en trouw aanbidden; en voortaan hun zaligheid met vrezen en beven des te naarstiger werken".

Ziet u, in die weg worden ze vernederd en verootmoedigd voor het aangezicht des Heeren. Zo leren ze steeds kleiner denken van zichzelf en hun werken, en steeds groter van de Heere en Zijn macht.

Zo leren Gods kinderen zich bij aanvang of bij de verdere voortgang er radikaal en totaal buiten rekenen. Zij leren zien, dat ze alles verbeurd en verzondigd hebben. Ze leren er zich radikaal buiten rekenen en toevallen, dat ze de dood waardig zijn.

In die weg gaat de Heere steeds weer en meer plaats maken voor de

Middelaarsbediening van de Heere Jezus opdat er steeds meer kennis komt aan Hem in alles, waarin Hij te kennen is.

C. En dat is het derde doel van de geestelijke verlating. De Heere zendt ze wel eens om steeds meer den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te worden. Hoe is Hij van God verlaten geworden.

In Gethsemane kreeg hij de lijdensbeker overhandigd om die tot de laatste druppel leeg te drinken. Maar aan het kruis wordt Hij van God en mensen verlaten. En die verlating was totaal, geheel.

Het is geen gedeeltelijke verlating, maar een gehele verlating. In die verlating is het, dat Hij het uitriep: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? Zo heeft nooit iemand dat ervaren. En zo zal ook nooit iemand der Zijnen dat ervaren.

Maar iets ervan zullen ze in het geestelijk leven wel ervaren. Want zoals het voor Christus ging, zo gaat het ook voor de ware christen. Voor Christus ging het van kruis naar kroon, van strijd naar overwinning, van dood naar leven, van lijden naar heerlijkheid. Ook Gods kinderen zal het in die weg gaan.

En nu moeten Gods kinderen het beeld van de Zone Gods gelijkvormig worden. Ze hebben Zijn voetstappen te drukken. Ze moeten met Hem gekruisigd en begraven worden opdat ze ook met het zouden opstaan in een nieuw, godzalig leven. Daarom moeten ze hun kruis getroost op zich nemen.

Het is opdat ze mogen ervaren wat Paulus in Filippenzen 3:10 zegt: "Opdat ik Hem kenne, en de kracht Zijner opstanding, en de gemeenschap Zijns lijdens, Zijn dood gelijkvormig wordende".

D. Er is nog een vierde doel, dat de Heere met de geestelijke verlating heeft, en dat is, dat ze in de kennis der ellende of in de verachting der genade de waarde van Zijn genade zouden kennen.

Iets wordt immers doorgaans pas echt gewaardeerd als het ontbreekt en vurig gezocht wordt. Daarom zal men er ook des te zuiniger op zijn en het zorgvuldiger bewaren als het gevonden wordt. Als we elkaar (voor een tijd) moeten missen, juist dan leren we zien hoeveel de gemeenschap waard is.

Wel, zo is dat ook geestelijk. De gemeenschap met God leren Gods kinderen dikwijls (helaas!) pas goed

waarderen en benodigen als ze het (opnieuw) missen. Als ze wederom in het gemis leven zodat er uitgangen geboren worden naar de genadetroon. Daarom horen we Asaf in Psalm 77 getuigen: "Ten dage mijner benauwdheid zocht ik den HEERE, mijn hand was des nachts uitgestrekt en liet niet af". Daarom zegt ook de bruid uit het Hooglied, als de Bruidegom na de verlating wederkomt: "Ik vond Hem, Die mijn ziele liefheeft, ik hield Hem vast en liet Hem niet gaan". En ze is hier beeld van heel de bruidskerk over alle tijden en plaatsen!

E. En dan is er nog een vijfde doel, dat de Heere in het leven der Zijnen met de geestelijke verlatingen heeft. Dat is, dat ze door dit alles steeds meer losgemaakt zouden worden van de wereld en haar begeerlijkheden om zich op God te richten.

Daarom mocht Asaf, door God geleerd, in Psalm 73 zeggen: "Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid. Maar mij aangaande, ik zet mijn betrouwen op de Heere HEERE, om al Uw werken te vertellen".

F. En dat brengt ons bij het zesde en grootste doel van de geestelijke verlating: de ere Gods. Voetius schrijft: "Het allerverste doel van deze verlatingen is de ere van de wijsheid, barmhartigheid en macht Gods, welke in het zaligmaken van Zijn uitverkorenen wordt geopenbaard, in wier zwakheid Hij zo krachtig is, en die Hij op een wondervolle manier leidt, die Hij leidt door allerlei omwegen en tegenspoe-den tot de zaligheid, ja, om zo te zeggen, als door de hel naar de hemel".

Ja, het gaat ten diepste om de ere Gods. Daartoe waren we immers geschapen in het Paradijs. Daartoe gaat de Heere Zijn volk ook herschepen in de wedergeboorte. Dan wordt God op het hoogst verheerlijkt en de zondaar op het diepst vernederd.

Zo worden Gods deugden verheerlijkt. Zo leren Gods kinderen Gods soeveriniteit, Zijn vrijmacht, Zijn heiligheid en rechtvaardigheid, de grootheid van Zijn barmhartigheid en genade, de onveranderlijkheid van Zijn trouw, Zijn lankmoedigheid en waarheid aanbidden en Hem daarin nederig eren.

Zo wil de Heere na droefheid weer blijdschap geven. Opdat ze met Job zouden ervaren in Job 42:5: "Met het

gehoor des oors heb ik U gehoord. Maar nu ziet U mijn oog". Ja, opdat ze met David zouden beleven in Psalm 30:8: "Gij hebt mijn weeklacht en geschrei veranderd in een blijde rei; mijn zak ontbonden en mij weer met vreugd omgord opdat mijn eer niet zwijg, zo klimt Uw lof naar boven; mijn God, U zal ik eeuwig loven".

Wie op dat goddelijke doel met de geestelijke verlating een oog mag krijgen, zal niet langer in opstand komen, maar die leert de troon der genade bestormen en de Heere aankleven als een Jakob: "Ik laat U niet gaan, tenzij Gij mij zegent".

Rampzalig het volk, dat daar niets van kent. In hun leven hebben we geen enkele reden om hen te vertroosten. Maar we hebben alle reden om u te vermanen en te waarschuwen, dat we dan op weg zijn naar de eeuwige ondergang. Wij bidden u dan van Christus' wege: laat u met God verzoenen. "Zoek dagelijks Zijn aangezicht. Gedenkt aan 't geen Hij heeft verricht. Aan Zijn doorluchte wonderdaan en wilt Zijn straffen gadeslaan" opdat u niet door eigen schuld voor eeuwig omkome.

Maar gelukkig het volk, dat door genade een oog krijgt op het goddelijk doel in hun leven. Zij mogen de troost ontvangen. In hun leven brengt de drukking der melk boter voort. Het is tot loutering door het lijden gelijk het zilver wordt beproefd. Het werpt een vreedzame vrucht der gerechtigheid af.

En omdat het om dat doel gaat, mogen Gods kinderen, en ook ambtsdragers elkaar bemoedigen in de geestelijke verlating. In diepe afhankelijkheid mogen ze pastoraat in die verlating bedrijven. Maar daarover in de laatste twee artikelen nog iets.

Ds. E. Hakvoort.

Boekbespreking

Ds. D. Hakkenberg (1929-1994), **Veel schoner dan de mensenkinderen**, 92 blz., f24,90, Uitgeverij den Hertoghouten. Zeven preken over Psalm 45 met een voorwoord van Ds. J.B. Zippro. Er word heengewezen naar Christus, Die veel schoner is dan de mensenkinderen.

De Avondmaalspraktijk in vraag en antwoord (3)

(Lambertus Myseras)

De zelfbeproeving voor het Avondmaal

Vraag:

Als iemand zegt: men moet genade hebben om met vrucht aan het Avondmaal te gaan, en ik zie dat ik geen genade heb en dus niet aan het Avondmaal mag gaan, wat zou u dan woorden?

Antwoord:

1. Genade te hebben of te zien dat men genade heeft, zijn twee onderscheiden zaken. Men kan een kind des lichts zijn en toch in duisternis zitten en geen licht hebben, volgens Jesaja 50:10 "Wie is er onder u die de Heere vreest, die naar de stem van Zijn Knecht hoort? Als hij in de duisternissen wandelt en geen licht heeft, dat hij betrouwe op den Naam des Heeren en steune op zijn God".

2. Als alleen maar diegenen aan het Avondmaal mochten gaan die zien dat zij genade hebben, dan moesten alleen de verzekerden maar gaan. Want dat noemen wij de "verzekering": zijn genade te zien. En dat missen nu juist de meeste vromen, volgens Jesaja 54:11 "Gij verdrukte, door onweder voortgedrevene, ongetrooste: Zie, Ik zal uw stenen gans sierlijk leggen en

Ik zal u op saffieren grondvesten".

3. De Heere Jezus nodigt niet alleen verzekerden, maar Hij nodigt de vermoeiden en belasten en dorstigen die het om de genade en de gerechtigheid van Christus te doen is. Hij zegt in Mattheus 5:6 "Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden".

En dan moet het in het onderzoek om aan het Avondmaal te gaan niet alleen te doen zijn om de vraag of ik zie dat ik genade heb, maar of ik die genade zoek en van harte begeer en er naar dorst. Dat het mij in waarheid om genade te doen is. En daartoe mag en moet ieder zichzelf beproeven om aan het Avondmaal te gaan: "O God, Gij zijt mijn God, ik zoek U in de dageraad; mijn ziel dorst naar U; mijn vlees verlangt naar U, in een land, dor en mat, zonder water.

4. Als iemand begint te zien, bij het licht van de Heilige Geest, dat hij de genade mist en dat hij tegelijk de genade zoekt en begeert en daarom gaat bidden, dan is dat het begin van de genade. Want de natuurlijke mens is blind en ziet niet dat hij de genade mist. Dat is dus het eerste licht in de ziel, te zien, dat men de genade mist.

L. W. v.d. Meij

sche verhalen in de Heilige Schrift, geeft hij enkele voorbeelden van moderne vragen. Kain leefde nog bijna alleen op de wereld, en toch is hij bang dat iedereen hem zal doodslaan. Verder lijkt het dat de dood van Goliath toegeschreven wordt aan David, terwijl op een andere plaats ineens een ander als de overwinnaar wordt genoemd. Ongetwijfeld zou er nog wel meer aan voorbeelden gegeven kunnen worden. Het zijn vragen, die bij ons allemaal wel eens boven komen, als we de Bijbel lezen. Door anderen zijn al vraagtekens gesteld bij bijvoorbeeld het spreken van de slang en de ezel van Bileam; bekend is ook de tegenwerping dat er geen vis bestaat, die een mens zou kunnen inslikken (Jona).

Er zijn verder bepaalde voorstellingen, die achterhaald lijken te zijn in onze tijd. De moderne wetenschap heeft aangetoond dat allerlei zaken anders liggen dan de bijbelse voorstellingen. Loonstra geeft het bekende voorbeeld van de ronde aarde. Wij weten nu dat dat zo is: de aarde is rond en deze draait om de zon. Voetius was zo getrouw aan de Bijbelse waarheid, dat hij bleef menen dat de zon om de aarde draait. In de Bijbel treft u immers de gedachte aan dat de zon draait om de aarde. Jozua deed door zijn geloof de zon stil staan tijdens een grote veldslag. Verder treffen we in de Schrift de voorstelling aan dat de aarde plat is en rust op bepaalde steunsels. Deze zaken zijn door de wetenschap belicht en dan blijkt toch wel dat we die voorstelling moeten bijstellen? U begrijpt de moeilijkheid: als we dat hier wel doen, waarom zouden er niet nog veel meer zaken komen, waarbij dat dan ook maar zo moet.

Toen Copernicus in 1543 de resultaten van zijn onderzoek publiceerde, dat namelijk de aarde draait om de zon, viel dat niet goed in de kerk van toen. De kerkelijke ban werd daarover zelfs uitgesproken. Toch bleek later wel dat Copernicus gelijk had. Toen werd dat toegestemd, waarom dan nu niet als het andere zaken betreft, bijvoorbeeld de evolutie? Loonstra stelt dan vooral voor om deze zaken overdrachtelijk te verklaren (metaforisch). De metafoor houdt vast aan de waarheid, al worden allerlei details anders geduid. De hoofdlijn wordt vastgehouden, maar de zijlijnen vatten we niet meer zo letterlijk op. In dit verband noemt hij ook zaken als sagen en mythen, zaken die ook door anderen reeds werden betrokken op de Bijbel. Al dient het

Geloofwaardigheid van de Bijbel

Voor u gelezen.....

Reeds eerder namen we uit "FOAR 'T FINSTER" (de kerkbode van de gemeente Damwoude), een artikel over t.a.v. "de betrouwbaarheid van de Bijbel". Ook een tweede artikel van Ds. P. Roos over dit onderwerp wilden we u niet onthouden.

Geloofwaardigheid van de Bijbel

In een vorig artikel heb ik vooral aandacht willen geven aan de visie van Loonstra op de heilsfeiten. Dat zijn de kernzaken uit Gods Woord. Daarnaast zijn er echter ook andere zaken, die door hem aan de orde worden gesteld. Reeds in het begin van het boek wordt de vraag naar de Bijbelse geloofwaardigheid op twee terreinen toegespitst.

1. Zijn alle geschiedenissen die in de

Bijbel staan, historisch betrouwbaar? Is alles echt gebeurd, zoals het er staat?

2. Is de Bijbel geloofwaardig op het terrein van "normen en waarden", zoals wij dat in onze tijd zouden zeggen. Het gaat dus om de twee lijnen van historische en morele geloofwaardigheid.

1. Loonstra wil tegemoet komen aan hen die hier tegenaan lopen, zoals bijvoorbeeld studenten en scholieren. Het is ongetwijfeld zijn goede bedoeling om hier mensen voor het geloof te behouden. Daarin willen we hem steunen en bijvallen. We waarderen ook stellig zijn bedoelingen om obstakels voor het geloof weg te nemen. Sprekend over het eerste, de histori-

zich in de bijbel als historie aan, toch wil Loonstra in sommige gevallen gaan spreken over mythen of ook over een metafoor (overdrachtelijke spreekwijze). Dan komen de zaken soms heel anders te liggen. Heeft bijvoorbeeld de hemelse hofhouding (engelen en demonen) hier ook niet iets mee te maken? In vorige tijden konden de mensen hiermee vrede hebben, maar kan de mens van nu dat nog in die vorm? Er ligt een kern van waarheid in, maar moeten we dan de letterlijke opvatting hiervan vasthouden?

Soortgelijke vragen zijn vroeger ook wel door anderen gesteld, maar men wilde onder ons toch nooit de kant op, die Loonstra hier aanwijst. Waarom niet? Omdat de kerk bepaalde grenzen in acht neemt. Niet omdat er sluitende oplossingen zijn en alle vragen van Loonstra beantwoord kunnen worden. Nee, dat kunnen wij ook niet. We moeten ons ook niet in een positie laten manoeuvreren, alsof wij nu maar even antwoord moeten geven op de hier geldende vragen. We wensen niet over grenzen heen te gaan, waardoor 'grensoverschrijdend' gedrag ontstaat. Dan raken we, op dat spoor, vroeg of laat, de Bijbel kwijt. Zoals dat gebeurde met mensen als Kuitert. Kuitert speelt op de achtergrond misschien toch meer mee dan we ons bewust zijn, alhoewel Loonstra zich nadrukkelijk distantieert van Kuitert. We hebben geen echte oplossingen, al weten we wel dat er op veel vragen wel antwoorden gegeven kunnen worden. Calvijn wijt allerlei 'fouten' aan overschrijvers, die zich bezig hebben gehouden met de tekst van de Bijbel. Naar ik meen denken de broeders Hakvoort en Veenendaal ook aan deze mogelijkheid. Polyander schreef verder zijn boek over de tegenstrijdigheden in de Bijbel. We moeten ons ook niet laten verwarren door allerlei tegenwerpingen die de moderne wetenschap opwerpt. Die wetenschap weet het ook zeker niet allemaal. Toch maar liever geen metafoor of mythische invloeden. Dan loopt alles vast; ook het woord: 'Het geloof is uit het gehoor en het gehoor door het Woord Gods'.

Trouwens, wat betreft het Bijbelse 'wereldbeeld': ook wij zeggen nog dat de zon opgaat, terwijl wij allemaal wel weten dat de zon *stil staat*, natuurlijk zijn allerlei ontdekkingen uit de laatste tijden (bijv. de motor, het atoom) niet verwerkt in de Bijbel. Op die punten blijkt dat de Bijbel in een andere tijd staat. Toch neemt dat absoluut de betrouwbaarheid van de Schrift niet

weg. Het zijn ook geen fouten en verkeerde voorstellingen. Het ware geloof lijkt niet zo te tobben met al deze zaken. Er was eens een vrouw die hoorde van de bezwaren tegen die vis van Jona. Ze zei in eenvoud: 'Al had er gestaan dat Jona de vis opgeslokt heeft, dan zou ik dat ook geloven'. Hier kunnen we terecht zeggen: Sancta simplicitas (heilige eenvoud). Gods woord gaat niet tegen ons verstand in, maar het gaat ons verstand wel te boven. We raden Loonstra en onszelf allen aan ons meer te bezinnen op de aard van dat ware geloof.

2. De betwijfelde morele geloofwaardigheid voert ons naar een minstens evenzeer gevaarlijk terrein. Loonstra noemt het geweld in het Oude Testament. Wreedheid en gruwelen deden zich voor, terwijl deze niet echt onder kritiek worden gesteld. De Bijbel geeft verder de voorstelling van de slavernij, maar deze erkennen wij toch niet meer? Een zaak die Loonstra behoorlijk hoog zit, is gelegen in de Bijbelse voorstelling van de positie van de vrouw. Het is niet meer van deze tijd, als we horen van de ondergeschiktheid van de vrouw. Loonstra aanvaardt veel van wat er te lezen staat, maar hij stelt op bepaalde punten een ombuiging voor.

Hier doet zich een zeker conflict voor tussen de Bijbel en onze cultuur, waaronder we dan verstaan onze leefwereld, onze opvattingen, principes en uitingen. Als we Loonstra goed begrijpen, kunnen we niet zomaar stellen dat onze tijd zich moet richten naar de lijnen van Gods Woord. Het lijkt er op, dat we de Schrift in uitzonderingsgevallen moeten aanpassen aan de tijd waarin wij leven. Dat kan heel gevaarlijk zijn en dat is het, lijkt me, ook. Wat is dan de waarheid: wat de moderne autonome mens aanvaardt, of wat de Heilige Schrift leert?

Er doen zich in deze tijd allerlei moeilijke zaken voor, zoals abortus en euthanasie, homofilie en samenwonen, emancipatie en autonomie. Met dat laatste wordt bedoeld: de mens stelt zelf zijn wetten vast en maakt zelf uit wat voor hem aanvaardbaar is. Hij maakt ook zelf uit hoe hij leven moet en wat hij geloven wil. Gods Woord trekt andere lijnen. God stelt de wet, in alle dingen. Hoezeer wij allen daar vaak tegenin komen en ons daartegen verzetten, de Heere alleen regeert!

Wee ons nu als we de opvattingen van nu, dus onze normen en waarden, de voorkeur geven boven de wet van de Heere. Ik beperk me nu tot de positie

van de vrouw. Zeker is het waar, dat de vrouw in onze tijd een heel andere positie inneemt als vroeger. Emancipatie is een van de afgoden van onze cultuur, ook van onze overheid. Ik hoor soms van ouders die verontrust zijn omdat hun dochtertjes op moderne basisscholen allerlei jongensachtige zaken moeten uitvoeren. U vermoedt terecht dat de overheid misschien wel bewust het totale onderscheid tussen mannen en vrouwen, jongens en meisjes, wil wegwerken. Men drijft het door tot in het absurde.

Is nu werkelijk de voorstelling van de Bijbel zo verkeerd? We menen dat de lijnen van Gods Woord, ook op deze punten, aller aanneming waardig zijn. Hoe goed zou het zijn, als de moeder er weer helemaal zou kunnen en mogen zijn voor de kinderen, zonder zo nodig te moeten deelnemen aan het arbeidsproces. Hier ligt een regelrechte bedreiging voor de gezinnen. Hoezeer zou de werkloosheid afnemen, als we weer konden uitgaan van de eenvoudige taak van de man, die buitenshuis werkt. Er zijn uitzonderingen, maar ik geef hier de grote lijnen aan. Lees het oude huwelijksformulier, en u vindt daar in grote lijnen de zegen van het gezin. Er is geen behoefte aan rolverwisseling binnen het huwelijk. Het zou een grote zegen zijn voor onze maatschappij, als we ook op dit terrein, weer zouden gaan vragen naar de Heere en naar Zijn geboden. Er is niets verdraaids noch verkeerts in. Het betaamt alle mensen om God te vrezen en Zijn geboden te houden.

Dan bestaat er ook geen behoefte aan de vrouw in het ambt, een zaak die naar mijn mening in onze kerken breed leeft bij velen. Het gaat te ver om op grond van moderne neigingen het Woord van God in gewijzigde en aangepaste vorm op te vatten en door te geven. Deze moderne zaken maken voor velen de kern van de godsvrucht uit. Dat moeten we toch wel bestrijden. Laten we trachten de Heere te erkennen op alle terreinen van het leven. Ook al staat een vrouw niet op de kansel, ze kan toch een rijke geestelijke invloed doen uitgaan. De godsvrucht wakkert onze mondigheid niet aan, maar wil voor alles vragen naar de wil en de ordeningen van de Heere.

Moge het ons allen, ook Loonstra en allen die gelijk denken, gegeven worden om telkens maar weer te weten, door een zaligmakend geloof: Des Heeren wet nochtans verspreidt volmaakter glans, dewijl zij 't hart bekeert.

Rs

Meer dan één Middelaar?

Conflict met Rome

In de verschillende reformatieherdenkingen die rondom de 31e oktober ook dit jaar weer gehouden zijn, zullen diverse thema's aan de orde geweest zijn, die in 1517 en volgende jaren bepalend waren voor de breuk met de kerk van Rome. Er zijn inderdaad geweldige verschillen tussen Rome en de Reformatie. De belangrijkste van die verschillen kunnen worden aangegeven met de drie sola's: sola scriptura, sola gratia, sola fide. Vooral het woordje 'alleen' is daarbij dan belangrijk. Rome zegt immers dat het niet 'alleen' de Schift is en niet 'alleen' het geloof en niet 'alleen' de genade.

Naast deze drie zaken was er nog heel wat meer conflictstof. Omtrent de sacramenten gingen de wegen uiteen. Eveneens omtrent allerlei zaken, die met de eredienst verbonden waren. Daarnaast ook nog praktische aangelegenheden zoals het kopen van een aflat, het vereren van relikwieën, het branden van kaarsen, e.d. Ja, er zijn punten van verschil genoeg. En dat is nog zo. Ondanks allerlei geluiden, die er in de vrijzinnige roomse kerkprovincie, die ons land vormt, wel eens gehoord worden en waaruit de conclusie getrokken zou kunnen worden, dat de kloof tussen Rome en de Reformatie wat minder diep en breed geworden is, moet gezegd worden, dat er officieel niets veranderd is ten goede. Rome heeft nog nooit een van haar dwalingen herroepen.

De stelling kan verdedigd worden, dat de kloof eer nog verbreed en verdiept is. Er is na de Reformatie van 1517 nog conflictstof bij gekomen. Dat zien we als we de vraag stellen: Hoeveel middelaars zijn er? Meer dan één?

Mariaverering

U zult begrijpen dat ik met deze vraag doel op de praktijk van de Mariologie. In de kerk van Rome heeft immers Maria, de moeder van de Heere Jezus, een heel grote plaats gekregen. Een plaats die door de eeuwen heen ook steeds groter geworden is. En die in onze dagen nog groter lijkt te gaan worden.

De wortel van de huidige Mariaverering gaat in feite terug op een uitspraak gedaan op het concilie van Efeze in het jaar 431. Daar werd over Maria gesproken als de 'moeder

Gods'. Nu was de bedoeling van deze titel niet om Maria een verheven plaats te geven. Deze titel stond in verband met de strijd, die er in die tijd in de kerk gevoerd werd over de twee naturen van Christus en met name over Zijn goddelijke natuur. De Nestorianen hingen een leer aan, die er in de praktijk op neer kwam dat zij de Godheid van Christus in Diens mensheid lieten opgaan. Daar tegenover poogde het concilie van Efeze de Godheid van Christus veilig te stellen en in dit kader heeft men toen - achteraf gezien - gezegd: helaas! - Maria de 'moeder Gods' genoemd. Helaas, ja, want in later tijd is met een beroep op deze titel de Mariaverering verdedigd.

In de volksvroomheid begonnen trouwen al snel na ongeveer 150 de Maria-legenden op te komen. Enerzijds heel begrijpelijk, aangezien Maria, de moeder des Heeren, toch wel een heel bijzondere vrouw is geweest tot een heel bijzondere taak geroepen. Van zo iemand gaat de verbeelding zich meester maken en dan komen de legenden. En toen onder de eerste christenkeizer Constantijn het Christendom staatsgodsdienst werd in het Romeinse Rijk en toen vele heidenen zonder waarachtige bekering zich bij de christenen voegden, namen deze naamchristenen hun heidense ideeën mee en de eer die zij eerder aan hun heidense godinnen toebachten werd nu meer en meer op Maria overgebracht. Maria werd langzamerhand de 'godin' van het Christendom. En woorden, zoals die van de engel, toen hij de geboorte van de Heere Jezus in Nazareth kwam aankondigen en die hij bij die gelegenheid tot Maria sprak, kregen een belangrijke plaats. Zij was immers de begenadigde en de gezegende onder de vrouwen! (Luk. 1:28).

Zo is de ontwikkeling van de Mariologie steeds doorgegaan. Op den duur werd Maria in de ogen van velen zelfs belangrijker dan haar Zoon. Zij werd geacht dichter bij de mensen te staan dan Christus. Vandaar dat de gedachte opkwam, dat we Maria nodig hebben opdat zij tussen Christus en ons zal kunnen bemiddelen. Dus moet er tot haar gebeden worden in de hoop, dat zij onze gebeden zal overbrengen aan haar Zoon.

Dogmatische ontwikkeling

De ontwikkeling van het dogma - de officiële leer - heeft deze trend die onder het volk leefde, gevolgd. Maar als er dogma's omtrent Maria gefor-

muleerd gaan worden, zijn wel al een eind verder in de geschiedenis. Dan zijn we zelfs al een hele tijd na de Reformatie van 1517. En dat toont dan tevens aan, dat de kloof tussen Rome en de Reformatie niet kleiner is geworden.

In 1854 werd het dogma van Maria's onbevleete ontvangenis afgekondigd. Net als Jezus is dus ook Maria zonder erfzonde geboren. Zij staat dus op één lijn met haar Zoon. Ook zij bracht geen zonde mee bij haar komst in de wereld. In 1950 volgde het dogma van Maria's tenhemelopneming. Maria is lichamelijk in de hemel: haar lichaam ligt niet meer in het graf. Alweer: zij staat dus op één lijn met Christus, die ook opgenomen is in de hemel. Alle dingen lopen parallel. Dat moet in feite ook wel, als Maria meer en meer haar plaats náást Christus is gaan innemen. Na 1950 is er officieel niets meer aan de Maria-leer toegevoegd. Wel is er rond 1960 op het Vaticaans Concilie een heftige discussie gevoerd over de vraag of Maria ook mede-middelares en mede-verlosseres is. De conservatieven op het concilie wilden die kant uit, maar de progressieven hielden het tegen. In onze tijd lijkt er echter een wending te zijn gekomen. Er zijn er velen, die verwachten dat nog voor het einde van deze eeuw de Paus Maria inderdaad officieel tot mede-verlosseres zal verklaren.

Deze zomer is er een dringend verzoek ingediend bij de Paus daaromtrent. Men wil dat hij verklaart dat Maria "Mede-verlosseres, Middelaressen van alle genade en Voorspraak van Gods volk" zal worden genoemd. Dat verzoek is ingediend door o.a. 500 bisschoppen, 42 kardinalen en vele anderen. Onder de laatsten was ook de onlangs overleden 'moeder' Theresa.

Nu zal het voldoen aan dit verzoek best heel wat moeilijkheden veroorzaken in de relatie van de kerk van Rome tot de andere kerken, met wie op de een of andere manier oecumenische contacten worden onderhouden. Maar we weten ondertussen welke opvattingen de tegenwoordige Paus Johannes Paulus II heeft omtrent Maria. Bovendien lijkt de al eeuwen geleden ingezette trend onomkeerbaar te zijn.

Verschijningen van Maria

Daar komt nog bij dat in de volksvroomheid Maria steeds meer aandacht gekregen heeft vanwege haar

vele 'verschijningen'.

Zulke 'verschijningen' zijn gemeld uit Lourdes in Zuid-Frankrijk, waar Maria voor het eerst in 1858 gezien zou zijn en een boodschap zou hebben gegeven. Vandaar dat dit Lourdes daarna een bedevaartsoord geworden is waar alle jaren velen heentrekken onder wie er ook heel wat zijn die daar uit de hand van Maria genezing van hun ziekten hopen te vinden.

Naast Lourdes is ook Fatima in Portugal zo'n bedevaartsoord geworden. Daar immers is Maria ook verschenen, voor het eerst in 1917. En daar is in onze tijd bijgekomen Medjugorje in Bosnië/Herzegovina. Sinds 1981 worden daar ook 'verschijningen' van Maria gemeld en trekken daar ook allerlei bedevaartgangers heen.

Twintig jaar geleden maakten met name de feministische ingestelde theologen in de Roomse kerk nog grote bezwaren tegen een toename van de Maria-cultus. Nu lijkt bij hen het roer om te zijn, want uit die hoek worden nu geluiden gehoord waarbij Maria gezien wordt als de 'vrije vrouw'. Zij heeft immers uit vrije keus gezegd tegen de engel, die haar de geboorte van Christus kwam aankondigen: Zie, de dienstmaagd des Heeren; mij geschiede naar uw woord (Luk. 1:38). Daarom heeft ze haar fiat gegeven aan Gods plan en door dit fiat kon God verder gaan met het uitwerken van de verlossing.

Zelfs de bevrijdingstheologie weet raad met Maria. Zij was immers een arme vrouw en uitgerekend haar koos God uit. Daarin blijkt immers heel duidelijk dat Gods voorkeur naar de armen in deze wereld uitgaat.

Johannes Paulus II

We weten hoe de huidige Paus over Maria denkt. Hij is een sterk vereerder van haar. Zijn motto is: 'Totus tuus' - geheel de uwe. Als hij dat zegt of schrijft doelt hij op Maria. In 1981 werd er een aanslag op zijn leven gepleegd; zijn leven was toen inderdaad ook in ernstig gevaar. Dat hij gespaard gebleven is, heeft de Paus altijd aan de bescherming van Maria, de Vrouw van Fatima, toegeschreven. De aanslag vond plaats op de dag van de Vrouwe van Fatima! Er gaat ook vrijwel geen toespraak van de Paus voorbij en hij laat geen encycliek uitgaan of hij bezingt de lof van Maria en haar deugden. Hij noemt haar ook wel Middelaars en Voorspraak en zelfs

heeft hij haar wel Mede-verlosseres genoemd. Het lijkt dus een logische consequentie uit de bestaande ontwikkeling dat vroeg of laat aan het ingediende verzoek zal worden voldaan en dat Maria officieel als mede-middelaars zal worden beschouwd. Zo'n uitspraak zal de huidige Paus ongetwijfeld welgevallig zijn.

De Bijbel sober over Maria

Intussen is de Bijbel erg sober als het gaat om gegevens omtrent Maria. Niet zo heel vaak wordt over haar gesproken. Dat weinige moet ons om te beginnen al voorzichtig maken. Vooral ook omdat in de weinige schriftplaatsen waar het over haar gaat, niets te vinden is waaruit geconcludeerd zou kunnen worden dat zij recht heeft op onze verering of aanbidding. Het tegendeel is het geval. Als Maria zich een keer - op de bruiloft in Kana (Joh. 2) - met het werk van Jezus wil bemoeien, wijst de Heere haar terug. En in het slot van Matt. 12 legt Hij er de nadruk op, dat het niet om verwantschappen in aardse zin gaat, maar om de vraag of we geestelijke familie van Hem zijn.

Wat zeggen we tegen deze Mariologie? Dat zij lijnrecht in strijd is met Gods Woord. 1 Tim. 2:5 is niet onduidelijk: Er is één Middelaar Gods en der mensen, de mens Jezus Christus. Joh. 14:6 bevestigt dat: Ik ben dé weg. En het Woord van petrus, over de ene Naam die onder de hemel tot zaligheid gegeven is (Hand. 4:12), laat ook aan duidelijkheid niets te wensen over. Wordt dan toch naast Christus Maria vereerd en aanbeden, dan doet dat tekort aan de eer die alleen aan Christus toekomt. Overweeg in dit licht ook maar wat art. 26 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt over de enige voorbedding van Christus.

Jezus is genoegzaam

Hebben we een andere middelaar nodig dan Jezus? Dat zou alleen het geval zijn, als Jezus geen volkomen

werk had gedaan en als Zijn Persoon niet genoegzaam zou zijn. Maar is dat het geval? Geenszins! Hij is de algenoegzame en volkomen Borg en Middelaar. Hij kan dan ook volkomen zaligmaken al degenen die door Hem tot God gaan (Hebr. 7:25).

Maar dan komt het er op aan dat we inderdaad tot God gaan. Doen we dat? zien we daar de noodzaak van in? Kunnen we het niet meer zonder de Heere stellen? Ik bedoel niet dat we dit doen qua vorm alleen. Maar naderen we tot Hem met het hart en niet slechts met de lippen? Dat is de zaak waar het om gaat.

Maar dan een naderen tot God door Christus. Wetend dat God buiten Christus een verterend vuur en een eeuwige gloed is bij wie niemand wonen kan. We hebben te zwaar gezondigd. We zijn te verdorven. Daarom juist hebben we een Middelaar nodig. Maar dan een Middelaar die Zich voor ons in het gericht heeft begeven. Een Middelaar aan Wie God Zelf Zijn goedkeuring heeft gehecht. Een Middelaar die ons - arme zondaren, die verdiend hebben dat we buiten zouden moeten staan - waarlijk tot God kan brengen. Een Middelaar die ook Voorbidder is en onze verloren zaak bij de Vader kan behartigen.

Naar die Middelaar worden we verwezen. Wat een rijkdom van genade is het al, dat ons niet gezegd wordt: Ga maar naar Maria en vraag het haar maar! Denk u eens in, dat we deze weg gewezen kregen.... Een doodlopende weg! Maar Jezus zegt Zelf: Komt herwaarts tot Mij....

We willen ons graag reformatorische christenen laten noemen. Zijn we dat omdat we de leer van de Reformatie belijden? Is dat genoeg? Of zijn we dat als we van binnen uit, door het werk van Gods Geest, gereformeerd werden en steeds worden om zo de Heere alleen aan te hangen en te dienen?

Bid ook om geopende ogen bij zovelen, die op een verkeerde weg gaan.

Den Butter

Een Evangelie voor zondaren

'Zo zij u dan bekend, mannen broeders, dat door Dezen u vergeving der zonden verkondigd wordt'
(Handelingen 13:38)

'... door Dezen..'! Alles wat gij dus tot uw behoudenis wilt aangrijpen is ver-

geefse arbeid, want Jezus heeft een volkomen werk tot stand gebracht. Hij heeft de Wet Gods die gij vertreden hebt, geheel volbracht en alzo Gode een volkomen voldoening geschonken. Hij heeft dat niet voor Zichzelf gedaan, maar voor u, mannen broe-

ders; voor u, die uit één bloed uit Adam voortgekomen zijt! Of meent gij geen deel te hebben aan het onreine bloed Adams? Meent gij door uw goede werken de vergeving der zonden te kunnen verwerven? O, dan zijt gij veroordeeld en zult in eeuwigheid, zomin als de paus, geen deel hebben aan de eeuwige heerlijkheid die God bereid heeft in Zijn lieven Zoon, voor degenen die Hem vrezen; want die niet gelooft is alreeds veroordeeld, omdat hij niet gelooft in den Naam Zijns Eniggeborenen, dien Hij gezonden heeft. Want God heeft Zijn Zoon niet gezonden om de wereld te veroordelen, maar om de wereld te behouden. Om die reden liet Hij de Apostelen u vergeving der zonden verkondigen. De duivel, de geslagen vijand van het Rijk Gods, is de grootste dwaalleraar. Hij zal zijn invloed gebruiken om de wereld onder de macht van de paus te houden. Hij zoekt uw oren te sluiten voor de verkondiging dat gijzelf een koninklijk priesterdom zijt, een heilig volk, een verkregen volk om de deugden te verkondigen. Desgenen die u geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Die prediking is uit God, opdat gij de paus en al de priesters zoudt laten varen. Zij leggen u lasten op, te zwaar om te dragen maar zij roeren ze zelf met hun vingers niet aan!

Mannen broeders! Gij zijt tot vrijheid geroepen; alleenlijk, gebruikt de vrijheid niet tot een oorzaak voor het vlees! Laat uw vleselijke godsdienst varen, want nergens weet de duivel u meer mede van de vergeving der zonden af te houden, dan door z.g. heilichheid te bedrijven. Paulus roept het den Joden toe: 'Mannen broeders, dit zij u bekend, dat door Dezen u vergeving der zonden verkondigd wordt'.

Er is dus geen groter Godzaligheid dan zich hoegenaamd niets aan te matigen, maar te geloven dat de vergeving der zonden niet door paternosters of boetedoeningen, maar door Jezus Christus, niet voor anderen, maar voor ú verworven is, en dat hij er alleen deelgenoot van is die zichzelf verwerpt en gelooft dat Hij die de vergeving der zonden teweeggebracht heeft, waarachtig en getrouw is en daarentegen de paus met al zijn bisschoppen en prelaten leugenachtig. Zij zijn met de gehele wereld uit de vader der leugen, die een mensenmoeder was van den beginnen. Dus, wat is u nodig om van de weldaad dat door Jezus Christus u vergeving der zonde verkondigd wordt, u te vergewissen dat de Apostel

ook ú bedoelt?

Het is zo nodig voor u om te weten, dat gij niet alleen zonden, gruwelijke zonden, ja hemelgergende zonden hebt, maar dat gij zelf met uw gehele wezen zonde voor God zijt en dat gij dus de hoop op zelfbehoud, de hoop om door enig werk van de zonde verlost te worden, dient op te geven. Voor een bankroetier die er alles doorgebracht heeft is geen herstel meer mogelijk, tenzij er iemand uit louter lust om hem te redden tevoorschijn treedt en alles voor hem betaalt en bovendien zijn verloren zaak weer geheel in de vorige staat terugbrengt. Zo staat het nu ook in de hemel. Alles hersteld voor allen die het willen weten en bekennen dat zij als frauduleuze bankroetiers alles verloren hebben en niet in staat zijn om nog iets aan hun redding bij te dragen. Alles is hersteld in de hemel omdat Jezus Christus Zich vrijwillig in uw frauduleuze toestand instak, ja, de straf droeg die gij u op de hals gehaald had. En de Vader had een welbehagen in de losprijs van Zijn geliefde Zoon. De losprijs was Zijn bloed, dat Hij voor u uitgoot, omdat gij in uw bloed, dat in uw stamvader Adam onrein was, onder de last van de eeuwige toorn van God moest vergaan. Welaan dan gij zondaars, reinigt uw harten en handen van al uw dodelijke inbeeldingen als zoudt gij toch nog door een enkele zucht iets vermogen. Werpt uzelf zonder schroom, in de nood van uw ziel op het Altaar Christus. Dit doende zult gij uw lichamen gesteld hebben tot Gode welbehagelijke offeranden welke is uw redelijke godsdienst. Gerechtigheid en heilichheid van Hem zullen u om niet deelachtig worden! Daarom, gij mannen broeders die weet dat gij uit het bloed van Adam voortgekomen zijt en daardoor voor God niet deugt, u zij heden bekend, dat door Dezen Jezus, die door de paus en alle Farizeeën verloochend werd, u vergeving der zonden verkondigd wordt!

Martinus Luther (1483-1546)

Aktie LCJ

Zaterdag 18 oktober werd op de jaarlijkse appèldag van het Landelijk Contact Jeugdverenigingen Christelijke Gereformeerde Kerken (LCJ) in Soest de opbrengst van de landelijke aktie bekend gemaakt. Deze bedraagt f 181.020,96. In het afgelopen jaar werd door de vele aangesloten verenigingen aktie gevoerd onder het motto

"Breng je Buren de Boodschap". De opbrengst van de aktie is bestemd voor evangelisatiewerk in België, in de plaatsen Tongeren en Gent.

In Tongeren is evangelist Vanhuyse werkzaam. Hij wordt ondersteund door stichting In de Rechte Straat. Evangelist Bor is werkzaam in Gent. Hij wordt gesteund door de Stichting ter bevordering van het evangelisatiewerk in Oost-Vlaanderen, een initiatief van een aantal Chr. Geref. Kerken. In Tongeren is dringend ruimtegebrek voor de zondagse diensten. Vandaar dat men intussen grond heeft aangekocht en gestart is met de bouw van een nieuwe kerk. In Gent was het bestaande onderkomen dringend aan vervanging toe. Intussen is de nieuwbouw daar in een ver gevorderd stadium.

Veel jongeren van de aangesloten verenigingen van het LCJ zijn aktief geweest om geld in te zamelen. Daarnaast werd ook veel aandacht besteed aan de vraag hoe jongeren zelf aktief bezig kunnen zijn met evangelisatie. Hierdoor werd in een aantal plaatsen concreet aan evangelisatie gedaan, terwijl ook het aktief meedoen aan evangelisatiecampagnes in Tongeren en Gent op het programma stond van een aantal verenigingen.

Gehuld in ketelpak metselden beide evangelisten op de appèldag een muur op, waardoor op de voorzijde het aktiemotto 'Breng je Buren de Boodschap' zichtbaar werd. Daarna moest de muur omgekeerd worden, waardoor de opbrengst voor alle aanwezigen zichtbaar werd. Beide evangelisten spraken hun dankbaarheid uit over de betrokkenheid en de bewogenheid van de jongeren, die zij gemerkt hadden tijdens de aktie.

Kadervormingsavonden LCJ

De Commissie Kadervorming van het LCJ zal D.V. de komende tijd voor **leidinggevenden** van +16 en -16 verenigingen een tweetal praktische kadervormingsavonden houden:

Regio Noord:

- Op **D.V. maandag 10 november 1997** in het verenigingsgebouw van de Chr. Geref. Kerk van **Genemuiden**, Stuivenbergstraat 2 te Genemuiden.

Regio Zuid:

- Op **D.V. donderdag 27 november 1997** in het verenigingsgebouw "De Hoeksteen" van de Chr. Geref. Kerk van **Slidrecht-Eben Haëzer**, Karel Doormanstraat 1 te Slidrecht.

Op deze beide avonden hoopt Ds. M.J. Kater middels een inleiding inzicht te geven in de manier waarop leidinggevend van +16 en -16 verenigingen geestelijke zaken kunnen overbrengen op de jongeren. Vanuit het principe dat verantwoord leidinggeven zeker niet in de laatste plaats geestelijk leidinggeven inhoudt, zal de kernvraag op deze avond zijn: **Hoe geven we de 'oude waarheid' door in de taal van vandaag?**

Praktische vragen als: "wat is een goede discussievraag en hoe maak ik die?" en "hoe stimuleer ik de gesprekken?" zullen hierbij aan de orde komen.

Nadat dominee Kater zijn inleiding heeft gehouden, is er in en na de pauze gelegenheid tot het stellen van schriftelijke en/of mondelinge vragen aan een forum, waarin naast de inleider ook enkele voorzitters van verenigingen en mensen met een ruime ervaring in het jeugdwerk zitting hebben.

We hopen door middel van de inleiding en de forumbespreking te komen tot een stukje praktische bezinning.

Leidinggevend van +16 en -16 verenigingen lopen in de praktijk van het verenigingsleven steeds tegen bovenstaande zaken aan. Het is daarom goed om als voorzitters van de +16 en -16 verenigingen eens wat dieper over deze zaken door te denken.

Al met al voldoende reden om naar Genemuiden te komen.

We hopen op een goede en gezegende avond met elkaar, waarin we als leidinggevend leren hoe we ook in deze dingen wandelen moeten tot eer van God en tot heil van onze naaste.

Tot ziens!

Voor inlichtingen:

*Marinde de Bruin, secretaresse
Commissie Kadervorming LCJ. Tel.
0184-420689.*

Donateursactie

Donateursactie "Bouwen voor de toekomst" Landelijk Contact Jeugdverenigingen Christelijke Gereformeerde Kerken (LCJ)

Het LCJ is een jongerenorganisatie die werkt binnen de Christelijke

Gereformeerde Kerken en waarbij ruim 150 jeugdverenigingen aangesloten zijn. Zij wil op basis van de Bijbel en de belijdenis bijdragen aan de vorming van jongeren.

Tot begin 1997 is het werk binnen het LCJ verricht door vrijwilligers. Omdat de generale synode van 1995 geld beschikbaar stelde, is er begin dit jaar een jeugdwerkadviseur benoemd. Die benoeming geldt voor 30 uur per week.

Het werk van de bestaande commissies kan nu worden verdiept en nieuwe taken kunnen worden opgepakt. Met name kadervorming krijgt daarbij prioriteit. Kennis van en inzicht in de Schrift en de rijkdom van de gereformeerde traditie zijn nodig om aan jongeren leiding te geven.

Daarnaast is het ook goed aandacht te hebben voor de tijd waarin we leven en de invloed die dat heeft op jongeren. Ook de samenhang tussen de leer en het leven van elke dag, de secularisatie en de aantrekkingskracht van de evangelische beweging zijn allemaal onderwerpen die voortdurend bezinning en schriftelijke uitwerking vragen. Daarom wil het LCJ méér gaan doen. Dit kan door het geven van cursussen en instructie aan leidinggevend en door het werk van de bestaande commissies te verbreden of te verdiepen.

Het LCJ zou daarom graag haar jeugdwerkadviseur voor 100% in dienst nemen. Dat kost geld. Daarom wil het LCJ haar financiële basis verbreden door donateurs te werven.

Het LCJ doet dit onder het motto "Bouwen voor de toekomst".

De actie wordt gevoerd door de plaatselijke jeugdverenigingen die bij het LCJ aangesloten zijn. Nadat op ieder adres van die gemeenten een actiefolder bezorgd is, gaan de jeugdverenigingsleden al die adressen af om te vragen of men donateur wil worden. Met berichtgeving in de plaatselijke, classica en landelijke kerkelijke pers wordt de actie ondersteund.

Het gaat niet om ons als organisatie. Het gaat er om (financiële) ruimte te krijgen om beter bij te dragen aan de vorming van jongeren. Een vorming die haar bron en norm vindt in het Woord van God. Omdat we vertrouwen en bidden dat dáár waar het Woord opengaat de Heilige Geest werkt.

Als u dat óók belangrijk vindt, kunt u

zich als donateur opgeven door de bon uit de advertentie in dit nummer in te vullen en op te sturen.

Voor vragen en inlichtingen kunt u terecht bij de jeugdwerkadviseur van het LCJ, Piet Versluis, tel. 0345-642380.

*Kees van Vianen (voorzitter)
Wim Mak (secretaris)*

Boekbespreking

Dagboek 1998, **Bloei en als een lelie**, Bijbels dagboek voor de vrouw, per week wordt een thema behandeld, zoals genade, ootmoed, zonde en liefde. De auteurs zijn Chr. Geref., Geref. Gem. en Ned. Hervormd (waaronder zes vrouwen). Naast een bezinnend-/meditatief stukje is er per dag ruimte om aantekeningen te maken.

Hierdoor is deze uitgave geschikt voor meditatie f gebruik en als persoonlijk dagboek. Uitgave J.J. Groen en Zoon, f 29,95.

Plaats uw

familieberichten

in Bewaar het Pand

GBS

**Bijbels in
Statenvertaling**

Zakbijbels met zilveren en gouden slot

Een heel bijzonder geschenk voor bijzondere gelegenheden. Aan deze zakbijbels met zilveren sloten is veel zorg besteed. Formaat 8,6 x 12,4 cm. Met Psalmen, Catechismus en Formulieren.

D32z	in zwartleren band	f 365,-
D34z	idem, met duimgrepen	f 397,50
D32az	in antiek-bruine lederen band	f 435,-
D34az	idem, met duimgrepen	f 472,50
	Zakbijbels met gouden slot vanaf	f 872,50

Folder op aanvraag beschikbaar.
Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Gereformeerde Bijbelstichting

Postbus 168, 4140 AD Leerdam, tel. (0345) 61 01 55

LANDELIJK CONTACT JEUGDVERENIGINGEN

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN (LCJ)

Donateursactie

**BOUWEN
VOOR DE
TOEKOMST**

Wilt u het LCJ steunen, stuur dan nevenstaande bon ingevuld op aan **Piet Verluis, jeugd-werkadviseur LCJ**, Overheicop 9a, 4143 KW Leerdam, tel. 0345-642380.

Ja, ik geef mij op als donateur van het LCJ!

Naam:

Adres:

Post/woonpl.:

Telefoonnr.:

Banknr.:

Postbank:

Mijn jaarlijkse donatie is: ☐ f 25,- ☐ f 40,- ☐ f 50,- ☐ meer nl. f

Als u zich opgeeft voor f 40,- of meer, krijgt u het boekje "Woorden van wijsheid voor het dagelijks leven" van C.H. Spurgeon opgestuurd!

**Bemiddeling
Kraam- en
Gezinszorg
Meijer (B.K.G.M.)**

Reeds velen maakten gebruik van de bemiddeling voor Kraam- en/of Gezinszorg.

Heeft u Kraam- of Gezinszorg nodig en u bezit geen TV, bel dan gerust.

**Bemiddeling Kraam-
en Gezinszorg Meijer**

Telefoon 0294-231145, mevr. J. Meijer.

- Wij verzorgen begravenissen in elke woonplaats op de Veluwe en in Flevoland
- Opbaring zowel thuis als in elk gewenst rouwcentrum
- Ongeacht bij welke begrafenis fonds men (eventueel) is aangesloten
- Dag en nacht bereikbaar
- Geen crematies

Begravenisverzorging Vos

Het Drie 32
3888 KE Uddel
Tel. 0577 - 401689

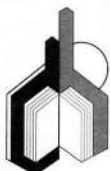
van lijfwacht tot gemeentelid

Ediek en Sasja waren lijfwacht van een mafiabaas in Kishinev. Vorig jaar werd deze man doodgeschoten. Enkele weken later bezochten zij uit verveling een evangelisatiedienst. Daar kwamen zij beide tot verandering. Het is een grote vreugde deze mensen in de kerk te zien. Zij willen niets meer met de wereld te maken hebben, maar steeds meer van de Bijbel weten.

**Kom Over En Help stelt
voorgangers en evangelisten
vrij, zodat zij zich geheel
aan de dienst van God
kunnen wijden.**

Giro 3535181

m.v.v. 'vrijstelling'

STICHTING KOM OVER EN HELP
Postbus 138 • 3860 AC Nijkerk
Tel.: 033-2463208

HULP AAN KERKEN EN CHRISTENEN IN OOST-EUROPA

BKG

Informerend wat het betekent om als kraamverzorgende en/of gezinsverzorgende bij de BKG te werken is niet veel moeite en misschien.....?!

Onze telefoonwachten
beantwoorden je vragen graag!
0318 - 52 77 99

*Sollicitaties richten aan de
personeelsconsulent:
Dhr. W.de Vreugd, Brahmstraat 15,
2983 BE RIDDERKERK*

*Ook derdejaars VZ leerlingen kunnen
solliciteren.*

**Laat ze
op Cuba
meelezen...**

Wij laten
"Gebedsgestalten"
van ds. F. Bakker
in het Spaans
vertalen.

**Steun dit
project!**

Met een gift
voor onze

Najaarsactie

Spaanse Evangelische Zending

Postbus 273 - 3370 AG Hardinxveld-Giessendam
Tel./Fax : 0184-611607 b.g.g. 06-52794013
postbank : 95200
bank : 2510.99.245

Bestuur SEZ: ds. M.C. Tanis, Sliedrecht
(voorzitter); ds. L. Blok, Ermelo (2e voorzitter);
A. Stam, Apeldoorn (secretaris); L.C. Pols,
Krimpen a/d IJssel (penningmeester);
O. van de Breevaart, H. I. Ambacht; ds. G.
Hendriks, Achterberg; ds. G. Nieuwenhuis,
Bodegraven; ds. P.J. Teeuw, Veenendaal;
ds. A. van de Weerd, Dordrecht

**Gratis
(dia)voorlichting
over Spanje
of Cuba:
telefoon
0184-611607
of 06-52794013**

BON

Deze bon in envelop zonder postzegel zenden aan:
SEZ, Antwoordnummer 920,
3350 VG Hardinxveld-Giessendam

- ☐ U kunt mij noteren als nieuwe abonnee op uw contactblad Zendingen bode ad f 7,- per jaar
- ☐ Ik wil liever eerst een proefnummer
- ☒ Neem contact met mij op i.v.m. voorlichting.

tel. nr.

Naam

Adres

Postc./Woonpl.